

Az egy-egy költő és képzőművész közös, szöveget és képet harmonikus egységbe foglaló, az Új Forrás Kiadó által közreadott könyvsorozat legújabb, néhány héttel ezelőtt megjelent kötetében Villányi László verseit Kárpáti Tamás festőművész leheletfinom rajzai kísérik. A kötet nyitó költeményét, A szerencse fia című hatsorost a költő Kárpáti Tamásnak ajánlotta. Így szól:

Biciklijével délután szeret elindulni a folyóhoz,
amikor fák mögé érnek a fények, a töltésen
súlytalanná emeli őrangyala, s mint a szerencse
fiának, megmutatja korlátait, szavakat kap
ajándékba, s erőt, hogy elvesse némelyiket,
tudja jól, a hit a reménylett dolgoknak valósága.

A költői mondat lezárása kapcsán – a hit a reménylett dolgoknak valósága – hosszan-hosszan eltűnődhetünk, mert itt valami lényeges és fontos mondatott ki: e tételt akár Kárpáti Tamás művészetének eszenciájaként, piktúrája egyik kulcsaként minősíthetjük. A dolgok, a remények, a valóság és a lelki meggyőződés bonyolult együttjátszásában és egymásrautaltságában – sutba dobva a művészettörténetinek nevezett értelmezési kísérleteinket – e festészet intenzív hatókörében a létezésről, a lélekről, az Istenről kell gondolkoznunk. Hiába próbálunk a mesterség, a festészet mestersége, a képcsinálás klasszikus ideája és tradicionális eszközrendszere felől közelíteni Kárpáti Tamás világához, akkor is a szakralitásokhoz, a hithez, a reményhez és a valóságon túli világokhoz érkezünk. Egy ősszel közreadott Napút-beszélgetésben olvashatunk a minuciózus festői módszerről: „Rétegelt lemezre felkasírozom a vékony lenvásznat, és arra alapozok rá. Bemártom a vásznat az enyve, jól kihúdom, kinyomkodom, hagyom megszáradni, másnap megkeverem az alapozót, hegyi kréta és enyves víz, és ezzel húzom át. Felfeszített vászonnál lenolajat is teszek bele, hogy rugalmas legyen, de mostanában a fatáblánál is szoktam, mert így jó stabil, és nem szív olyan nagyon, bár én szeretem, ha szívó az alapozás, többretegű festésnél ez nagyon hasznos. És stabilabb így, csak hosszabb ideig kell száradni hagyni.” És amikor a képfestés gyakorlati leírásában Kárpáti Tamás a lazúrozás technikájához érkezik, akkor megvallja: „Ezzel a valóságot el tudom távolítani a megfoghatatlan irányába, ami a nézőt a lelki mélységek felé mozdítja.”

A reneszánsz mesterek alaposságával, tudásával és leleményességével készülő, a befogadót a lelki mélységek felé vezérlő munkák azon, a festészet mélységesen mély múltjába ágyazódó szakrális toposzok, keresztény ikonográfiai típusok és szabályok valóságára alapozottak, amelyek aztán lazán ütköznek, majd feloldódnak a festőiségek szabadságában. Pontosan számba vehetők a gomolygásokból és derengésekből, előszüremlésekből és elnyelődésekből puhán testet öltő konkrét, súlyos jelképi és metaforikus tartalmakat és jelentéseket hordozó, a kereszténység hagyományát éltető motívumok: a koponya, az égre tekintő, elforduló fej, a Krisztus-arc, a keresztfa, a bárány, és a mindezeknek rejtelmes otthont adó természet: a kert és az elvadult táj, a fák, a bokrok és a cserjék, a bozótos, a repkény, a borostyán. Sehol egy épület, sehol egy templom, mert Kárpáti Tamás katedrálisa az isteni természet. És a kert, a vadregényes táj felett ott a bezáródó és a megnyíló, hol fenyegetésekkel terhes, hol bizakodásokra ösztönző, sejtelmességekkel átítatott égboltozat. A szabályok szellemében minden a helyén van és mégis, a szabályokkal szelíden szembeszegülően minden új értelmet nyer. Fények és árnyak váltakoznak, felragyognak egyes részletek, míg mások elhomályosulnak, tompaságba burkolóznak, bizonyosságokat bizonytalanságok cáfolnak, világos képi értelmezéseket absztrakcióba váltó elmosódások próbálnak érvényteleníteni. Hol a narancsok izzanak, hol a feketék sötétségében fulladozik a behatárolatlan, szédítő

mélységeket feltáró tér, máskor meg a közömbös, fanyar, hidegséget sugárzó szürkék uralkodnak el mindenben, hogy aztán váratlanul ismét felgyúljon egy kadmium vörös vagy egy égetett siena árnyalata. A foltok áradása, a színátmenetek finom varázslata, hallatlan érzékenysége a festőiségek fantasztikus gazdagságát összpontosítják a vásznon és a fatáblákon, a fatáblákra applikált papíríveken, amelyeken a munka során megszámlálhatatlan rétegekben rakódnak egymásra a képek, újabb és újabb motívumokkal gazdagítva egy-egy kompozíciót, majd elhagyásokkal, törlésekkel, átfestésekkel formálva valamifajta olyan végleges felszíni állapotot, amely mögöttes, rejtett képtartománya megoldhatatlan problémákat fog okozni az eljövendő korok restaurátorainak. „Az aláfestés kemény, határozott ecsetvonásokkal jár – mondja a festő – erősen kontrasztos, utána a lazúrok által megpuhul, ellágyul, akkor távolodik el a realitástól, akkor közelít Krisztus igazi valóságához. Az egymáson átderengő rétegek távolítják Jézus alakját, mégis úgy közelíti ez a technika a kép üzenetét, hogy nem a megfoghatóról beszél ... hanem a megfoghatatlant hozza mégis közel, de nem materiális, hanem lelki közelségbe.” A megfoghatatlan megragadásának igyekezete, az el nem érhető bizonyosság megelégedésének akarása, a létezés titokzatos hiábavalóságának megokolása vezérelheti e festő minden ecsetvonását. Talán misztikus realizmusként, természetelvű transzcendenciaként kategorizálhatnánk Kárpáti Tamás mindig különösségekben játszó festészetét.

Kárpáti Tamás négy évtizede építi nagyívű életművét: a közelmúlt, s napjaink magyar piktúrájában roppant kevés ilyen tudatosan, következetesen munkálkodó festőművészre, munkásságra lehetünk büszkék. Nincsenek nagy váltások, nincsenek éles fordulatok az oeuvre-ben, csak kisebb elmozdulások regisztrálhatók, s közben csendesen, szépen sorakoznak egymás után a képek. Természetesen nem teljesen társtalan ez a festészet, több-kevesebb bizonyossággal megjelölhetők az elődök, az inspirációkat adó klasszikusok; a középkor ismeretlen mesterei, Watteau, Rembrandt, Turner, Gulácsy és Mednyánszky, de megkockáztatható, hogy jelenkori művészetünkben fenségesen társtalan, egyedülálló, autonóm ez a piktúra. Formakultúrájában, anyagkezelésében, eszközrendszerében hagyományos, látásmódjában, kifejezésében modern és korszerű, érvényességében megkérdőjelezhetetlen. Stílusjegyei, jellegzetességei, vallomásszerű jelenség- és jelentésvilága, atmoszférája, lélekrezdülései által – csak és kizárólag fennkölt jelzőket alkalmazhatunk – hiteles, személyes, megrendítő és felemelő.

Egy költő, Villányi László soraival vezettük be mondandónkat, zárjuk e megnyitót is egy lírikus, Vasadi Péter gondolataival, aki úgy vélekedett, hogy Kárpáti Tamás képeiről nem szabad, mert nem lehet beszélni. Felmerül a gyanú, hogy az elmúlt percekben teljesen hiába hallgatták meg teljesen hiábavaló szövegemet, bár ad némi reményt, hogy Vasadi Péter is, e belátása ellenére is leszögezte a Kárpáti-képek inspirációjára: „De jó nem tudni. Megüresedni. Csak nézni. Hogy felmerüljön, ami lent van. Hogy más legyen, ami benne én, nekem, miattam. De jó a másik. A máshogy. A 'figyelj csak'! És valami soha nem volt, lesz, van, lehet...”

Lehet. Ez lehet a végszó.

Wehner Tibor művészettörténész

*Elhangzott Kárpáti Tamás festőművész, Érdemes Művész, Kiváló Művész,
a Magyar Művészeti Akadémia tagja KERT című kiállításának megnyitó rendezvényén,
2014. április 3-án, a Forrás Galériában.*